

потенціалу регіону, що потребує відповідної інвестиційної підтримки, котра сприятиме формуванню таких якісних показників людських ресурсів, як здоров'я, професіоналізм, освіченість, компетентність, відданість, мотивованість; використання економічних методів управління процесом формування конкурентоспроможності трудового потенціалу регіонів, які визначають як рівень трудової активності населення, так і якість його життя, зокрема, це підвищення рівня середньої заробітної плати за умови обґрунтованої її диференціації у регіоні.

Отже, досягнення високого рівня і якості трудового потенціалу регіону є основним чинником забезпечення стабільності, а водночас і конкурентоспроможності економіки.

Література

1. Звонар Й.П. Підходи до формування регіонального механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудоного потенціалу // Науковий вісник НЛТУ України.– 2012.– Вип. 22.3. – С. 215-221.

2. Череп А.В., Зубрицька Я.О. Основи формування трудового потенціалу в державі, регіоні, на підприємстві / А.В. Череп, Я.О. Зубрицька // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №1(9). – С. 245-254.

Лілія ЛАВРІВ

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ

Успішність реформування адміністративно-територіального устрою в Україні тісно пов'язана із формуванням належного інституційного середовища добровільного об'єднання територіальних громад, у якому знаходять прояв: створення комплексної нормативно-правової бази, ефективний розподіл управлінських повноважень між органами на місцях, а також взаємодія із ними представників громадянського суспільства, та системність механізмів реалізації передбачених кроків щодо добровільного об'єднання.

Законодавча й нормативно-правова база добровільного об'єднання

територіальних громад як один із інструментів зміни меж територій громад представлена Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» та ін.

На підставі чинного законодавства, окремі територіальні громади отримали можливість спільно сформувати самодостатні укрупнені громади, здатні забезпечити економічний, соціальний та культурний розвиток їх мешканців на певній території. Відповідно, на сьогодні, згідно Постанови ЦВК від 7.09.2015 р. № 232 [1], до переліку сільських, селищних об'єднаних територіальних громад, у яких призначено перші вибори депутатів та голів відповідних рад, увійшло 85 громад по Україні, в т.ч. 26 – по Тернопільській області (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік сільських, селищних, міських об'єднаних територіальних громад, у яких призначено перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2015 року

№ з/п	Адміністративний район	Назва об'єднаної територіальної громади
1	Борщівський район	Мельнице-Подільська селищна об'єднана територіальна громада
2		Скала-Подільська селищна об'єднана територіальна громада
3		Озерянська сільська об'єднана територіальна громада
4	Бучацький район	Золотопотіцька селищна об'єднана територіальна громада
5	Гусятинський район	Гусятинська селищна об'єднана територіальна громада
6		Васильковецька сільська об'єднана територіальна громада
7	Збаразький район	Колодненська сільська об'єднана територіальна громада
8	Зборівський район	Озерянська сільська об'єднана територіальна громада
9	Козівський район	Козлівська селищна об'єднана територіальна громада
10	Кременецький район	Почаївська міська об'єднана територіальна громада

11		Лопушненська сільська об'єднана територіальна громада
12	Монастириський район	Коропецька селищна об'єднана територіальна громада
13	Підволочиський район	Скалатська міська об'єднана територіальна громада
14		Підволочиська селищна об'єднана територіальна громада
15		Новосільська сільська об'єднана територіальна громада
16		Скориківська сільська об'єднана територіальна громада
17	Теребовлянський район	Теребовлянська міська об'єднана територіальна громада
18		Микулинецька селищна об'єднана територіальна громада
19		Золотниківська сільська об'єднана територіальна громада
20		Іванівська сільська об'єднана територіальна громада
21	Тернопільський район	Байковецька сільська об'єднана територіальна громада
22		Великогаївська сільська об'єднана територіальна громада
23	Чортківський район	Заводська селищна об'єднана територіальна громада
24		Білобожницька сільська об'єднана територіальна громада
25		Копиндянська сільська об'єднана територіальна громада
26	Шумський район	Шумська міська об'єднана територіальна громада

Примітка. Складено за даними [1]

Водночас, недостатньо повне охоплення процесами добровільного об'єднання територіальних громад по Україні в цілому засвідчило наявність низки наступних проблем, й, зокрема, щодо формування належного інституційного середовища, що спричиняють певні бар'єри для громад, які досі не змогли об'єднатись. Групування означених проблем дозволяє узагальнити їх наступним чином.

1. Відсутність комплексного механізму реалізації положень Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Згідно з положеннями цього закону, добровільне об'єднання територіальних громад міст, селищ, сіл здійснюється, у першу чергу, з дотриманням

принципів: конституційності, законності й добровільності. У тих громадах, лідери яких більш відкриті до змін, ці принципи реалізуються. Однак, існує багато громад, жителі яких прагнуть до об'єднання з певними територіальними громадами сіл чи селищ, однак місцевий депутатський корпус або сільський чи селищний голова не поділяють таке бажання громади й, зловживаючи своїми повноваженнями, не приймають необхідних рішень. Згідно Закону [2], вирішення цієї проблеми лежить в площині проведення місцевого референдуму, однак його провести неможливо через відсутність відповідного законодавства.

2. Нормативно-правове поле фінансового забезпечення діяльності об'єднаних територіальних громад, вирішення земельних питань тощо досі залишається недостатньо визначеним. Прийняттю необхідних актів у цій сфері передувало прийняття рішення про добровільне об'єднання, що, по суті, засвідчує високий рівень довіри місцевих громад до органів законодавчої та виконавчої влади, однак, разом з тим, спричиняє високий ризик у їх подальшій роботі в умовах невизначеності й унеможливлення повноцінного планування перспективного розвитку укрупненої громади.

3. Відсутність нормативного акту, який би чітко визначав критерії щодо утворення перспективних адміністративних центрів укрупнених громад, не дозволяє однозначно підходити до вирішення цієї проблеми. Це, у свою чергу, окрім проблем соціально-економічного характеру, спричиняє соціальну напругу в суспільстві. При цьому «Методика формування спроможних громад», затверджена постановою Кабінету Міністрів України [3], на практиці часто застосовується як документ рекомендаційного характеру, тобто враховується одними громадами, а іншими розглядається як необов'язкова для виконання.

Розв'язання цих та інших проблем, пов'язаних із добровільним об'єднанням територіальних громад, потребує:

- прийняття закону про місцевий референдум; внесення змін до Основного Закону України;
- проведення широкої просвітницької роботи по формуванню культури добровільного об'єднання громад, що, у свою чергу, передбачає необхідність попереднього прийняття пакету нормативно-правових актів з питань децентралізації, на основі яких громади прийматимуть виважені, обґрунтовані й усвідомлені рішення, а не рішення, засновані тільки на довірі щодо концептуальних положень реформи;
- здійснення підготовки та перепідготовки висококваліфікованих

фахівців у сфері місцевого самоврядування, здатних виконувати усю повноту функцій та завдань у новоутворених укрупнених громадах, з переданими на місця повноваженнями.

Література

1. Про перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2015 року : Постанова ЦВК від 7.09.2015 року № 232 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/ShowCard?id=41186>.

2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон /України від 05.09.2015 р. № 676-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

3. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.

Зоряна ЛОБОДИНА

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Реалізація делегованих державою та власних самоврядних повноважень органів місцевого самоврядування на належному рівні можлива за умов адекватного потреби обсягу фінансового забезпечення, домінуючу роль у якому відіграють доходи місцевих бюджетів.

Дослідження динаміки доходів місцевих бюджетів України дає підстави констатувати, що у 2014 р. вони зросли на 72,3 млрд. грн. або 45,36% до 231,7 млрд. грн. порівняно із 2010 р. Частка доходів місцевих бюджетів у структурі доходів Зведеного бюджету України у 2014 р. знизилася на 3,42% порівняно із 2010 р. і склала 22,18 % та у ВВП – на 0,99% і у 2014 р. становила 6,45%. Така тенденція свідчить про зниження частки ВВП, яка безпосередньо (омінаючи Державний бюджет України) надходить у розпорядження органів місцевого самоврядування.

Що стосується структури доходів місцевих бюджетів України (табл. 1), то у 2014 р. податкові надходження склали 37,69% доходів

місцевих бюджетів України. Серед податкових надходжень податок на доходи фізичних осіб продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом видом доходів місцевих бюджетів, його частка становить 61,9%.

Таблиця 1

Динаміка структури доходів місцевих бюджетів України у 2010-2015 рр., %

Види доходів	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (план)
Податкові надходження	42,39	40,26	38,11	41,26	37,69	26,78
Неподаткові надходження	5,5	6,01	5,61	5,49	5,29	4,79
Доходи від операцій з капіталом	1,6	1,01	0,78	0,63	0,49	0,49
Цільові фонди	1,01	0,45	0,25	0,21	0,16	0,11
Трансферти	49,5	52,27	55,25	52,41	56,37	67,83

Примітка. Розраховано автором на основі даних Державної казначейської служби України

У 2014 р. порівняно із 2010 р. спостерігалось зменшення частки податкових надходжень на 4,7%, неподаткових надходжень – на 0,21%, доходів від операцій з капіталом – 1,11%, надходжень до цільових фондів – 0,85% із одночасним збільшенням частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів на 6,87% до 56,37%, що є свідченням зростання ролі трансфертів у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування та виникнення передумов до зниження їхньої мотивації щодо мобілізації податкових та інших надходжень.

У 2014 р. обсяг міжбюджетних трансфертів зріс на 51,72 млрд. грн., доходів місцевих бюджетів без урахування трансфертів – на 20,59 млрд. грн. порівняно з 2010 р. Аналізуючи середні темпи приросту доходів місцевих бюджетів – 5,86% та міжбюджетних трансфертів – 13,43%, встановлено, що упродовж 2010–2014 рр. доходи місцевих бюджетів зростали повільніше, ніж міжбюджетні трансферти, отримані місцевими бюджетами.

Позитивне, на перший погляд, збільшення обсягу дохідної частини місцевих бюджетів насправді означає посилення фінансової залежності органів місцевого самоврядування від центральних органів державної влади та їхню неспроможність за рахунок власних і закріплених доходів місцевих бюджетів здійснювати видатки на виконання делегованих та власних повноважень.

Саме на вирішення окреслених проблем формування доходів